

Opetus- ja kulttuuriministeriö

Viite: OKM120:00/2014

Asia:

Lausuntopyyntö opetus- ja kulttuuriministeriön valmistelemasta hallituksen esitysluonnoksesta laeiksi yleisistä kirjastoista ja opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain 2 §:n muuttamisesta.

Yleisten kirjastojen neuvosto YKN on yleisten kirjastojen yhteistyötä koordinoiva ja yhteisiä kannanottoja muodostava elin. Se edustaa yleisiä kirjastoja kirjastoverkon yhteistyössä. Neuvostossa ovat edustettuina Yleisten kirjastojen keskuskirjasto ja maakuntakirjastot sekä kunkin maakuntakirjastoalueen kirjastot keskuudestaan valitsemansa edustajan kautta. Tätä taustaa vasten YKN haluaa olla mukana vaikuttamassa uuden toimivan kirjastolain aikaansaamiseksi.

YKN pitää hallituksen esitysluonnosta kirjastolaiksi onnistuneena. Siinä huomioidaan hyvin ajan tuomat haasteet ja vaatimukset sekä myös digitalisaation kasvava yhteiskunnallinen merkitys.

➤ **§ 1 Lain soveltamisala**

➤ **§2 Lain tavoite**

Tässä korostuu hyvin yhteisöllisyyden, moniarvoisuuden ja kulttuurisen moninaisuuden edistäminen. Yleisten kirjastojen suunta -asiakirjassa yksi viidestä arvosta on Sananvapaus, mikä soveltuisi hyvin täydentämään tavoitteita. Tavoitteisiin ehdotetaan lisättävän sananvapaus kohtaan 5: aktiivista kansalaisuutta, demokratiaa ja sananvapautta.

➤ **§3 Määritelmät**

Määritelmät ovat täsmällisiä. Yleisten kirjaston keskuskirjaston nimenmuutos Valtakunnalliseksi keskuskirjastoksi on onnistunut.

➤ **§4 Valtion vastuu**

Kirjastopolitiikka ja sen kehittäminen kuuluu ministeriölle. Uuden lain voimaantulon myötä tarvitaan opetus- ja kulttuuriministeriön laatima ajantasainen strategia ja toimintaohjelma.

Aluehallintovirastojen tehtäväkenttä uudessa lakiesityksessä on suppeampi, osan tehtävistä siirrettyä kehittämiskirjastoille. Aluehallintovirastojen tehtävät tulee päivittää ja selkeyttää suhteessa kehittämiskirjastoihin.

➤ **§5 Kunnan vastuu**

Tähän kohtaan toivotaan lisättävän kunnan vastuulle kirjastotoiminnan

kehittäminen: Kunta vastaa myös siitä, että kirjastotoiminnan kehittäminen tapahtuu Kehittämiskirjaston suuntaviivojen mukaisesti.

➤ **§6 Yleisen kirjaston tehtävä**

YKN katsoo, että yleisen kirjaston tehtäväkenttä on hyvin määritelty.

➤ **§7 Yleisen kirjaston toiminnan järjestäminen**

Opetus- ja kulttuuriministeriö myöntää avustusta kirjastojen erityistehtäviin (monikielinen kirjasto, saamelaiskirjasto, venäjäksiäinen kirjasto). Erityistehtävät on syytä pitää keskitettynä työnä. Muutosehdotus: Edellä 1 ja 2 momentissa säädetyn lisäksi toiminnan järjestämisessä on otettava huomioon paikallisten kieliryhmien tarpeet yhteistyössä erityistehtäviin avustusta saavien kirjastojen kanssa.

➤ **§8 Yhteistyö**

YKN korostaa yhteistyön merkitystä. Yhteistyö on ymmärrettävä laaja-alaisesti ja sen tulee suuntautua avoimesti ja näkyvästi kirjastoalan toimijoiden ulkopuolellekin. Digitalisaation edetessä yhteistyön tulee laajentua isojen kansallisten toimijoiden suuntaan. Koko kirja-ala voisi yhdessä kehittää Suomeen tehokkaasti toimivan metatiedon synnyn ja jakelun. Yhteistyön laaja-alaisuus saataisiin lakitekstiin vaihtamalla ilmaisu ”yhteisöt” ”sidosryhmillä”: ”Yleinen kirjasto voi tässä laissa tarkoitettujen tehtävien hoitamiseksi toimia yhteistyössä viranomaisten, kirjastoalan toimijoiden ja muiden sidosryhmien kanssa”.

➤ **§9 Valtakunnallinen keskuskirjasto**

YKN:n kannalta valtakunnallinen keskuskirjasto on tärkeä, sillä keskuskirjasto vastaa YKN:n kokoontumisista ja yhdessä YKN:n työvaliokunnan kanssa valmistelee kokouksissa käsiteltävät asiat. Kirjastoalan toiminnan kannalta on hyvä tässä yhteydessä painottaa kehittämiskirjastojen osallistumista alan valtakunnalliseen kehittämiseen samalla tavalla kuin ehdotetaan §10 lisättävän alueen kirjastojen osallistuminen kehittämistyöhön. Lakiehdotuksessa keskuskirjaston tehtävät on selkeästi määritelty ja jaoteltu. Hyvä myös, että tehtävät on kirjattu lain puolelle.

Ehdotetaan seuraavaa muutosta, momentti 1:

kehittää **ja tuottaa** yleisten kirjastojen valtakunnallisia palveluja yhteistyössä kehittämiskirjastojen ja muiden kirjastojen kanssa.

➤ **§10 Kehittämiskirjasto**

Maakuntakirjasto nimeä ehdotetaan muutettavaksi Kehittämiskirjastoksi. Aikaisemmin on ollut esillä termi Alueellinen keskuskirjasto, jolloin valtakunnallinen keskuskirjasto ja alueelliset keskuskirjastot muodostaisivat kirjastopalvelujen valtakunnallisen kehittämis- ja palvelurakenneverkoston.

Jokainen yleinen kirjasto on oman toimintansa kehittämistä vastaava kirjasto, joten kehittämiskirjastotermi ei avaa säädetyntä tehtävän kokonaiskuvaa. Alueellisuuden tulee näkyä myös termin yhteydessä, vaikka kehittämis- ja koordinaatiotehtävässä olisi myös valtakunnallisia tehtäviä.

YKN näkee tärkeäksi, että kaikki kirjastot ottaisivat aktiivisen roolin alueen kirjastotoiminnan kehittämiseen ja Kehittämiskirjaston ensimmäistä tehtävää esitetään muutettavaksi: toimialueensa yleisten kirjastojen toiminnan tukeminen ja kehittäminen vuorovaikutuksessa alueen kirjastojen kanssa.

➤ **§11 Maksuttomuus ja maksut**

YKN haluaa kiinnittää tässä kohden huomiota, että myös valtakunnallisia erityiskokoelmia ylläpitävien kirjastojen kaukolainat määriteltäisiin selkeästi maksuttomiksi. Ehdotetaan seuraavaa muutosta: Maksuttomia ovat myös valtakunnallisen keskuskirjaston, valtakunnallisten erityiskokoelmia ylläpitävien kirjastojen ja kehittämiskirjastojen toimialueensa yleisille kirjastoille antamat kaukolainat.

➤ **§12 Kirjaston käyttäjän velvollisuus**

Ei kommentteja

➤ **§13 Käytösäännöt**

Ei kommentteja

➤ **§14 Lainauskielto ja kirjaston käyttökielto**

YKN aavistelee, että lainaus- ja käyttökielto on vaikea toteuttaa kaikissa kirjastoissa yhtenäisellä tavalla. Vaikeuksia tuo etenkin sakkomaksu ja sen kytkentä lainauskieltoon. Kirjastojen käytösäännöissä lainauskieltoon johtavan sakkomaksun suuruus vaihtelee ja voi olla vaikeasti sovittavaksi samansuuruisiksi. Yleisten kirjastojen neuvosto on käynnistänyt valmistelutyön, jossa tavoitteena on laatia yleisesti käyttöönotettavat mallikäytösäännöt. Lakiin pitäisi saada tarkennus lainauskiellon kytkemisestä käytösäännöissä määriteltyyn sakkosummaan.

➤ **§15 Arviointi**

Ei kommentteja

➤ **§16 Osaaminen ja johtaminen**

YKN edustaa kaikkia yleisiä kirjastoja ja tuo esiin huolen pienten kuntien kirjastojen johtajuudesta, kun johtajan ammatilliseen osaamiseen ei enää sisälly kirjasto- ja informaatioalan pätevyyttä.

- **§17 Rahoitus**
Ei kommentteja.
- **§18 Voimaantulo**
Ei kommentteja

Lausunnon keskeinen sisältö

- §2
Tavoitteisiin ehdotetaan lisättävän sananvapaus kohtaan 5: aktiivista kansalaisuutta, demokratiaa ja sananvapautta.
- §3
Valtakunnallinen keskuskirjasto on onnistunut termi.
- §7
Muutosehdotus: Edellä 1 ja 2 momentissa säädetyn lisäksi toiminnan järjestämisessä on otettava huomioon paikallisten kieliryhmien tarpeet yhteistyössä erityistehtäviin avustusta saavien kirjastojen kanssa.
- §9
Ehdotetaan seuraavaa muutosta, momentti 1: kehittää ja tuottaa yleisten kirjastojen valtakunnallisia palveluja yhteistyössä kehittämiskirjastojen ja muiden kirjastojen kanssa.
- §10
Kehittämiskirjasto-termi ehdotetaan korvattavan termillä Alueellinen keskuskirjasto
- §11
Ehdotetaan seuraavaa muutosta: Maksuttomia ovat myös valtakunnallisen keskuskirjaston, valtakunnallisten erityiskokoelmia ylläpitävien kirjastojen ja kehittämiskirjastojen toimialueensa yleisille kirjastoille antamat kaukolainat.

23.9.2016

Yleisten kirjastojen neuvosto (YKN)

Rebekka Pilppula
puheenjohtaja

Erkki Lounasvuori
sihteeri